13 Marknadsplatsen

Kisa marknad i september var efterlängtade festdagar. Här spreds berättelser och nyheter, som amerikabrev, tidningsartiklar och hälsningar från emigranter. Återvändare från Amerika och emigranter på hembesök träffade vänner och bekanta. Skulle man emigrera fanns på marknaden väskor och annat att inhandla till den förestående amerikaresan.

Kisa hade från 1627 kungligt tillstånd att bedriva enskild marknad och från 1800-talet hölls marknaden vid området Tingshustorget och öster därom. Det fanns fasta marknadsbodar utefter gatan. Kisa marknad i sin ursprungliga form upphörde 1905.

1910-tal

14 Kisa Hembygdsgård

Bygdegården har exempel på byggnader som de tidiga emigranterna kunde ha i sin hemmiljö. De hitflyttade husen visar och berättar om traktens byggnadstradition och byggnadsteknik. Det första flyttades hit 1928 och idag finns ett 15-tal byggnader från olika tider och platser i Kinda. Det finns utställningar och ibland även en servering. Utemiljön är alltid öppen och vyn över Kisasjön är vidsträckt. Hembygdsgården ägs och drivs helt av Kisa-Västra Eneby hembygdsförening.

15 Värgården

Med sin 1700-talsutformning är Värgården ett exempel på hur en mangårdsbyggnad kunde se ut vid emigrationstidens början. Taknockens vindflöjel bär årtalet 1791. Värgården är en av Kisa bys ursprungliga fyra gårdar och markerna var stora. Gården var en tid på 1600-talet kronogård och hade stort stall för kronohästar. Stallet fanns kvar in på 1830-talet.

16 Kvarteret Vråken

Vid tiden för emigrationen fanns här många fler byggnader och verksamheter, mitt i byn, utefter huvudgatan och nära ån. Trädgårdar med odlingar, kålland, jordkällare och tvättbryggor vid vattnet. Byggnaden norr om Columbiahuset byggdes 1864 för nytt apotek och apotekarens bostad. Idag är Kv. Vråken en park med potential och i den röda längan finns Kinda kommuns sommarutställningslokal Kinda Kuriosum, där det tidigare var magasin och spannmålsförsäljning.
Utanför planket till Columbiahuset placerades 1996 en sten med minnesplatta över Casselgruppens utvandring från Kisa 1845. En motsvarande sten med minnesplatta finns uppsatt i staden Fairfield, Iowa i USA. Den berättar om familjen Cassel och om New Sweden, platsen där de började sin tillvaro i det förlovade landet.

Promenaden visar till några platser och miljöer som är del av Kindas emigrationshistoria. Den är ca 3,5 km lång och kan varieras efter eget tycke.

Kanske bar emigranterna med sig dessa miljöer och vyer i sina minnen och i tankarna på hembygden?

Med emigrantens ögon

Kisa Emigrantmuseum förmedlar berättelsen att just här i Kinda startade den stora emigrationsvågen med drygt 1 miljon utvandrare från Sverige mellan 1845-1930-talet.
I Kinda började insamling av foton, emigrantbrev och berättelser redan 1960 och 1979 öppnades museet i Columbiahuset. 2019 genomgick museet en förnyelse och här finns idag många olika emigrantöden att förundras över.

Historiska foton Kinda lokalhistoriska arkiv.
Idé, layout och produktion Kisa Emigrantmuseum
i samarbete med Peter Casselsällskapet.
Kisa 2021

kinda.se/emigrantmuseum
KisaEmigrantmuseum

Kinda kommun

Kisa Emigrant-museum

SVENSKA PETER CASSELSÄLLSKAPET

1892

En kisahistorisk vandring

1 Columbiahuset

Det röda Columbiahuset och det intilliggande gula Dalkulla är några av Kisas äldsta hus. I Columbiahuset öppnade apotekare Sundius apotek 1835. Han hjälpte emigrantpionjären Peter Cassel med familj och vänner att emigrera till Amerika redan år 1845. Cassel skrev brev från Amerika till Sundius, dessa publicerades i Östgöta Correspondenten och skapade intresse för emigrationen. Apoteket fungerade som emigrantbyrå, där förmedlades berättelser och nyheter spreds. Efter apoteket har Kinda Härads Sparbank haft sitt första kontor här. 1921 återvände Dorothea Florén från Amerika och öppnade Café Columbia i huset.
Kinda kommun övertog fastigheten 1974, renoverade och inrättade emigrantmuseum, turistbyrå och arrenderade ut caféet. Det gamla apotekshuset, eller Columbiahuset, hörde till Kullagården, en av de fyra gårdar som utgjorde den ursprungliga Kisa by.

1920-tal

2 Strömsholm

När emigrationen startade på 1840-talet var affärshuset Strömsholm precis nybyggt. Här kunde emigranterna utrusta sig i manufaktur- och diversehandeln inför resan till Amerika. Det var det första huset i Kisa som inte var rödfärgat och kallades glashuset då det var blankt oljefärgsmålat. De stora skyltfönstren tillkom 1946.

3 ”Falska gavelfronten”

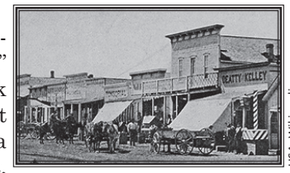

USA. Wikimedia commons

Emigranter i guldgrävarstäder eller ”vilda västern” såg byggnader med en ”falsk gavelfront”. De var mycket vanliga i de tidiga städerna i Amerika under 1800-talet, där kommersiella byggnader ville ge mer stadskänsla och intryck av större verksamhet. Byggnaden här vid gården mellan Columbiahuset och Strömsholm har sådan gavel och är troligen från mitten av 1800-talet. Byggnaden har varit stall och lagerlokal.

4 Lokstallet

Under 1900-talet kunde emigranterna ta tåget till Linköping för vidare färd ut i stora världen. 1902 invigdes Östra Centralbanan, Linköping-Hultsfred, av kung Oscar II. Stationshuset revs 1969 och det ursprungliga godsmagasinet och expedition och vänthall från 1960-talet revs 2020. Endast lokstallet finns kvar, ett tvåspårigt med vändskiva, kolbrygga och vattentorn. Det renoverades 1991, tornet återskapades och vårdas nu av föreningen Stångådalsbanans Vänner.

1902

Foto Östergötlands museum

1950-tal

5 Mjällerums gård

Här bodde under mitten av 1800-talet änkemajorskan von Schneidau vars styvson Polycarpus von Schneidau emigrerade till Amerika med sin fru Charlotta så tidigt som år 1842. De bosatte sig först i Pine Lake, Wisconsin, men flyttade sen till Chicago där Polycarpus var verksam som fotograf. Hans amerikabrev till sina halvsystrar på Mjällerum spreds i bygden. Bonden Peter Cassel, bodde i den intilliggande byn Bjärkeryd. Cassel läste förmodligen breven och blev inspirerad att utvandra till Nordamerika. Gården har anor tillbaka till 1200-talet och var länsmansboställe under större delen av 1700-talet. Ett av de två bostadshusen finns kvar på platsen idag. 1959 monterades det äldsta ner och uppfördes 1967 på Vallaområdet i friluftsmuseet Gamla Linköping. Därmed finns ett stycke kisahistoria bevarat och går att se i Linköping.

6 Byn Bjärkeryd

1910-tal

Peter Cassel och hans andra fru Ingeborg Andersdotter var självägande bönder i Bjärkeryd. Han organiserade och ledde en grupp om 21 personer som utvandrade till Amerika 1845. Cassel var den första relativt välbeställda bonde som säljer sin gård för att emigrera. Casselgruppen kom till Iowa och grundade där det svenska nybygget, New Sweden. Denna pionjärgrupp från Kinda som emigrerade blev en startpunkt för den stora emigrationsvågen från Sverige till Nordamerika.
Cassels mangårdsbyggnad revs i början av 1900-talet men byn Bjärkeryd och vägen de for på när de lämnade för sitt stora äventyr finns kvar.

7 Starberget

1910-tal

Den vackra utsikten över Kisa och hembygden lockade kanske de som skulle emigrera. Att få en sista överblick över sin hembygd, en vy att bära med sig i minnet. Utsiktsplatsen uppmärksammades av jägmästare Erik G:son Hjort som i början av 1900-talet påbörjade bygget av ett utsiktstorn. Vid foten av berget lät han uppföra en murad grav åt sig och sin hustru Theckla. Hjort var mycket engagerad i Kisas kulturliv och lät uppföra byggnaden Hjortslund vid Kisa norra infart.

8 Brokullens snickerifabrik

1900

I Amerika var svenska snickare och byggnadsarbetare eftertraktade. Kanske hade en del jobbat och lärt sig här på Brokullens Såg och Snickeri, senare som Kisa Stol- och Möbelfabrik. Snickeriet etablerades intill ån under slutet av 1800-talet och var i gång till början av 1930-talet. Sågen fortsatte till 1965, därefter revs byggnaderna. Kvar från anläggningen finns den stora vita fabrikörsvillan Brogård byggd 1920. Norr om, nära vägen, låg arbetarbostaden från 1900 för 8 familjer. Huset revs under 2010-talet och kvar finns idag grunden av den stora matkällaren.

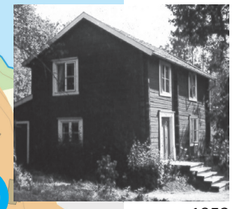

1953

9 Alhamra boställe

Många av de tidigare emigranterna bodde i hus som Alhamra, en så kallad enkelstuga. Den vanligaste typen av bostadshus på landsbygden under slutet av 1700-talet och 1800-talet. Timmerbyggnad med sadeltak och en traditionell planlösning; förstuga, kök och en sal (eller stuga) på bottenvåningen och samma rumsindelning på övervåningen. Alhamra byggdes på 1830-talet och är privatägd.

10 Gamla Kalmarvägen

Den gamla huvudvägen mot Kalmar, kallades Kungsvägen från Gustav Vasas tid mellan Stockholms slott och Kalmar slott. Sträckan här visar en äldre vägbeläggning med huggna gatstenar innan vägen i slutet av 1940-talet asfalterades och breddades. På 1970-talet drogs ny genomfartsväg närmre järnvägen.
Arkivhuset av tegel, uppfördes 1893 för Kinda häradsrätts arkivalier och byggdes brand- och inbrottssäkert. De som sålde sin gård för att ha råd att emigrera fick sina handlingar arkiverade här.

11 Gästgiveriet / Kisa hotell

En del amerikaresenärer hade en avskedsfest på hotellets festvåning och ofta togs ett gruppfoto tillsammans med familj och vänner. Nuvarande hotellbyggnad uppfördes 1886 och ersatte det gamla gästgiveriet från 1700-talet. Mitt emot på torget ligger den ursprungliga mangårdsbyggnaden för gästgivaren.
Sedan 1600-talet styrde staten att gästgiverierna skulle ha skjutsplikt och bistå resande med stallplats, hästar, mat och logi. Därmed fick värdshuset skattelättnad och utskänkningstillstånd.

1870-tal

12 Tingshuset

En första utställning med de insamlade emigrantföremålen från Kinda hölls i tingshuset på 1970-talet. Här visades amerikakoffertar, amerikapälsen och emigrantbrev. Kisa hade varit tingsstad sedan 1675, men när det upphörde på 1970-talet blev lokaler lediga för utställning. Tingshuset byggdes år 1823 och hade en veranda med torn för tingsklockan, fram till 1949.

1910-tal